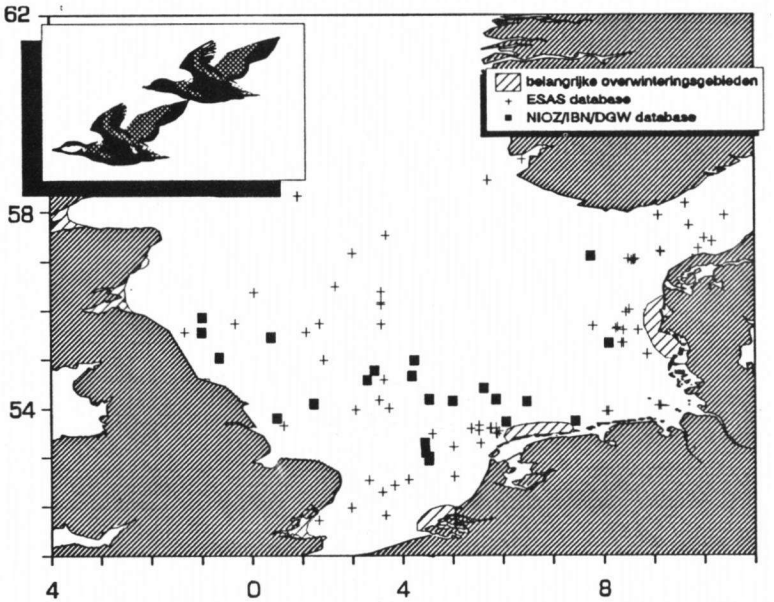
Zwarte Zeeëenden *Melanitta nigra* offshore

Common Scoters offshore

Zwarte Zeeëenden kunnen in het voorjaar zeer massaal naar de broedgebieden in het noorden trekken (Bergman & Donner 1964). Soms volgen zij daarbij niet de kustlijn, maar kiezen de kortste afstand over zee (Platteeuw 1990), of vliegen over land (Spencer 1976, Pedersen 1988). De trek in het najaar is veel meer gespreid en daardoor veel minder spectaculair. Waarschijnlijk trekken de vogels opportunistisch van de ene voedselrijke plaats naar de andere, voortgedreven door bijvoorbeeld voedselschaarste, concurrentie of oprukkend ijs. Tijdens vogeltellingen op zee (uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ), Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO) en Dienst Getijdewateren (DGW) samen met de Nederlandse Zeevogelgroep) zijn in de periode 1987-1993 meerdere malen Zwarte Zeeëenden in het najaar midden op zee (offshore) gezien (figuur 1, blokjes). Daarnaast zijn de offshore waarnemingen van Zwarte Zeeëenden uit de European Seabird At Sea-database samengevat (figuur 1, plusjes). Van de laatstge-

Figuur 1. Waarnemingen van Zwarte Zeeëenden Melanitta nigra *'offshore', najaar 1980-93. Gearceerd: belangrijkse overwinteringsgebieden.*
Figure 1. Offshore sightings of Common Scoters, autumn 1980-93. Shading: important wintering areas.

noemde gegevens zijn geen verdere details bekend, van de eerste wel. Op tenminste 30 km uit de kust werden in totaal 171 Zwarte Zeeëenden geteld, verdeeld over 29 groepen. Bij 78 eenden werd het geslacht genoteerd: 9 ♂♂ en 69 ♀♀. De grootste waargenomen groep bestond uit 33 ♀♀.

De belangrijkste overwinteringsgebieden zijn in figuur 1 gearceerd weergegeven. De Schotse kust biedt 's winters plaats aan duizenden eenden, voornamelijk afkomstig uit Schotland, Ierland en IJsland (Kirby & Fox 1990). De eenden in de Duitse bocht komen uit een gebied dat zich uitstrekt van Noorwegen tot Siberië (Cramp & Simmons 1977). Camphuysen & Van Dijk (1983) vermoedden al een uitwisseling tussen de overwinteringsplaatsen aan weerszijde van de Noordzee. Figuur 1 suggereert niet alleen dat de uitwisseling inderdaad plaatsheeft (zij het dat kleine aantallen geteld zijn), maar ook dat de Zwarte Zeeëenden niet altijd de kortste weg over zee kiezen. Naar verwachting zou bij een soort van de kustwateren de vliegrichting overwegend oost ↔ west georiënteerd zijn, maar van 22 groepen kon geen voorkeur

aangetoond worden voor één van de acht windrichtingen ($\chi^2 = 4.91$, $p > 0.05$). Het 'chaotische' vliegbeeld doet sterk denken aan het patroon van de vliegbewegingen voor de Nederlandse kust in de winter (Offringa 1991), die een gevolg zijn van uitwisseling tussen de verschillende overwinteringsgebieden (Baptist & Meininger 1984). Uit het opvallend grote aandeel vrouwtjes valt op te maken dat het om broedvogels gaat, die later dan de mannetjes de broedgebieden verlaten (september/oktober; Alerstam 1990), gevolgd door juvenielen tot in december (Cramp & Simmons 1977). Uit het gedrag dat de eenden vertonen tijdens de trek over zee, blijkt dat het echte kustvogels zijn. Net als alle andere niet-zeevogels op zee worden zij aangetrokken door schepen. In het merendeel van de gevallen vliegen de vogels niet in een rechte lijn door, maar maken één of meerdere rondjes om het schip. Daarbij plonzen ze zelfs naast het schip in het water, blijven enkele seconden zitten om vervolgens 'schichtig' op te vliegen, hun weg vervolgend.

Summary During ship-based observations of seabirds at sea, groups of migrating Common Scoters were encountered offshore. The small flocks were dominated by ♀♀ and indicate an exchange of birds between wintering areas across the North Sea.

Alerstam T. 1990. Bird Migration. Cambridge University Press, Cambridge.

Baptist H.J.M. & Meininger P.L. 1984. Ornithologische verkenning van de Voordelta van Zuidwest-Nederland, 1975-1983. Nota DDMI-83-19, Rijkswaterstaat, Deltadienst, Middelburg.

Bergman G. & Donner K.O. 1964. An analysis of the spring migration of the Common Scoter and the Long-tailed Duck in southern Finland. Acta Zool. Fenn. 105: 1-59.

Camphuysen C.J. & van Dijk J. 1983. Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-1979. Limosa 56: 81-230.

Cramp S. & Simmons K.E.L. 1977 (eds). Birds of the western palearctic, 1. Oxford University Press, Oxford.

Kirby J. & Fox A.D. 1990. Distribution and abundance of seaducks in the U.K. *In:* Newsletter Western Palearctic Seaduck Database.

Offringa H. 1991. Verspreiding en voedseloecologie van de Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra* in Nederland. NIOZ rapport 1991-13.

Pedersen M.B. 1988. Forårstræk af Sortand *Melanitta nigra* over Sydvestjylland. Dansk. orn. Foren. Tiddskr. 82: 51-60.

Platteeuw M. 1990. Zwarte Zeeëenden *Melanitta nigra* snijden Nederlandse kust af. Sula 4: 70-74.

Spencer K.C. 1976. Overland migration of Common Scoters. Brit. Birds 69: 332-333.

Henk Offringa, NIOZ, Postbus 59, 1790 AB Den Burg